

Лобачева І.Ф., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри обліку та
оподаткування
Вінницький торговельно-економічний інститут
КНТЕУ

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ: ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

LOCAL TAXES AND FEES: THEIR ROLE IN SHAPING LOCAL BUDGETS

Анотація. Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із головних завдань фінансової політики держави. Одним із найважливіших джерел фінансування бюджетів органів місцевого самоврядування є місцеві податки і збори. У статті досліджено теоретико-методологічні аспекти дохідної бази місцевих бюджетів, класифікацію податків, доведено значимість податків у формуванні місцевих бюджетів.

Ключові слова: бюджет, місцевий бюджет, джерела фінансування, податки, збори, місцеві податки, класифікація податків, доходи.

Abstract. Increasing the role of local taxes and fees and increasing their share in their own revenues of local budgets is one of the main tasks of the state's financial policy. One of the most important sources of funding for local self-government budgets is local taxes and fees. The article examined theoretical and methodological aspects of the revenue base of local budgets, tax classification, proved the importance of taxes in the formation of local budgets.

Key words: budget, local budget, sources of financing, taxes, fees, local taxes, classification of taxes, income.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розбудови власної податкової системи в Україні досить актуальною є проблема забезпечення необхідними фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування. Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із головних завдань фінансової політики держави. Одним із найважливіших джерел фінансування бюджетів органів місцевого самоврядування є місцеві податки і збори. Стан дохідної бази місцевих бюджетів говорить про наявність суттєвих проблем як результат недосконалості законодавства у сфері місцевого оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, які пов'язані з формуванням доходів місцевих бюджетів, постійно розглядаються у зв'язку з актуальністю цього питання, такими економістами як: В. Кравченко, І. Луніна, В. Горохов, О. Піхоцька, В. Письменний, В. Суторміна, О. Заклекта, В. Ільків, та багато інших. У своїх працях вони порушують проблеми становлення й розвитку місцевого оподаткування в Україні, досліджують зарубіжну практику адміністрування місцевих платежів, вивчають досвід окремих місцевих рад у запровадженні та стягненні місцевих податків і зборів, аналізують вплив законодавчих змін на формування доходів місцевих бюджетів та пропонують альтернативні способи збільшення надходжень від цих платежів, тощо.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідити місцеві податки і збори, їх роль у формуванні місцевих бюджетів для того, щоб забезпечити фінансову стійкість місцевого самоврядування, що є однією з найважливіших умов ефективної діяльності територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податки – це обов'язкові платежі, які стягуються державою з фізичних та юридичних осіб з метою наповнення центрального або місцевого бюджетів відповідно до положень Податкового кодексу України. Призначення податків і податкових платежів у бюджет полягає в тому, щоб покривати витрати держави з утримання держуправління, оборони країни, вирішення економічних і соціальних завдань, а також створювати умови для підвищення ефективності виробництва і регулювання споживання в суспільстві.

Місцеві податки та збори – це обов'язкові платежі, ставка, механізми справляння та порядок сплати яких встановлюється органами місцевого самоврядування на кожній територіальній одиниці самостійно та слугують для наповнення виключно місцевого бюджету. Сьогодні в Україні нараховується 18 загальнодержавних податків та зборів, 2 місцевих податки і 3 місцевих збори. Згідно з статтею 10 Податкового кодексу України, було встановлено перелік обов'язкових до сплати місцевих податків і зборів, які встановлюються органами місцевого самоврядування: сільською, селищною або міською радою, відповідно до територіальної одиниці. До них відносять:

1. Місцеві податки – єдиний податок, податок на майно
2. Місцеві збори – туристичний збір, збір за місця для паркування транспортних [3].

Згідно з пунктом 3 статті 10 Податкового кодексу України, місцеві ради обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю). Місцеві ради в межах повноважень, визначених Податковим кодексом, вирішують питання відповідно до вимог, визначених Кодексом щодо встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Відповідно до пункту 4 статті 10 Податкового кодексу України, встановлення місцевих податків та зборів, не передбачених Податковим кодексом, в Україні забороняється [3].

Податок на майно – це прямиий податок, що встановлюється або майно організацій, або на майно приватних осіб. В свою чергу, податок на майно складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку та плати за землю.

Єдиний податок – місцевий податок, що сплачують фізичні та юридичні особи на спрощеній системі оподаткування, як основний підприємницький податок. Первісно планувався та був єдиним відрахуванням, передбаченим у рамках спрощеної системи оподаткування, та поєднував у собі відрахування до місцевого податкового бюджету, Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування. Зараз єдиний податок сплачується тільки до місцевого бюджету, а решта відрахувань включені до єдиного соціального внеску.

Збір за місця для паркування транспортних засобів – це місцевий збір, пов'язаний з стягненням збору за користуванням місцем, відведеним для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів, які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету.

Туристичний збір – це місцевий збір, кошти від якого надходять до загального фонду місцевих бюджетів та розподіляються на потреби територіальної громади, в тому числі, на

розвиток туристичного сегменту: покращення інфраструктури, розвитку туризму, як внутрішнього так і в'їзного, підвищення іміджу туристичних центрів, тощо.

Самостійність і незалежність місцевих бюджетів, закріплені в Бюджетному кодексі України, можливі лише за умови належного забезпечення органів влади джерелами доходів, частину яких мали б становити запроваджені на відповідній території місцеві податки та збори. Варто відзначити, що у процесі еволюції із 1993 р. місцеві податки і збори так і не стали вагомим джерелом фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Практика справляння місцевих податків і зборів в Україні свідчить про зростання із кожним роком їх надходжень.

Під час дослідження нами було проаналізовано динаміку надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України за останніх 7 років – з 2014 року по 2020 рік включно (табл. 1). У 2014 році в результаті надходження місцеві бюджети отримали 456067,3 млн. грн., у 2015 – 652031,0 млн. грн., у 2016 р. – 782748,5 млн. грн., у 2017 р. – 828158,8 млн. грн., у 2018 р. – 1184278,1 млн. грн., у 2019 р. – 1299779,8 млн. грн., у 2020 р. – 1376661,6 млн. грн. Отже, за 7 років річна сума надходжень в бюджет від місцевих податків зросла більш ніж утричі [4].

Таблиця 1

Питома вага місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України за 2014-2020 роки, млн. грн. [4].

Показники	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Доходи місцевих бюджетів України	456067,3	652031	782748,5	828158,8	1184278,1	1299779,8	1376661,6
Місцеві податки та збори	8055,2	27041,2	42261,5	53282	61026,4	73575,3	75686,2
Відношення місцевих податків і зборів до доходів місцевих бюджетів України, %	1,77	4,15	5,30	6,43	5,15	5,66	5,50

У 2014 році в результаті надходження місцеві бюджети отримали 456067,3 млн. грн., у 2015 – 652031,0 млн. грн., у 2016 р. – 782748,5 млн. грн., у 2017 р. – 828158,8 млн. грн., у 2018 р. – 1184278,1 млн. грн., у 2019 р. – 1299779,8 млн. грн., у 2020 р. – 1376661,6 млн. грн. Отже, за 7 років річна сума надходжень в бюджет від місцевих податків зросла більш ніж утричі [4].

Так як абсолютна сума надходжень місцевих податків і зборів щорічно зростає, питома вага податків та зборів у доходах місцевих бюджетів відповідно збільшується – з 1,8% у 2014 році до 5,5% у 2020 році, що свідчить про збільшення питомої ваги приблизно у 3 рази. При цьому, більшість зазначених коштів отримували бюджети великих міст, такі як Київ, Харків, Одеса та Львів. Динаміка доходів місцевих бюджетів і місцевих податків та зборів в Україні наведено на рисунку 1. Нами було проаналізовано надходження місцевих податків та зборів до бюджету м. Вінниця за той самий проміжок часу: з 2014 по 2020 рік.

Прогнозний обсяг доходів бюджету м. Вінниці на 2020 р. порівняно з фактичним обсягом бюджету міста 2014 р. збільшився у 9,8 разів – у 2014 році фактичний обсяг доходів за місцевими податками та зборами перевищив планові показники на 0,2% (7546,36 тис. грн. та 7534,48 тис. грн. відповідно) [5].

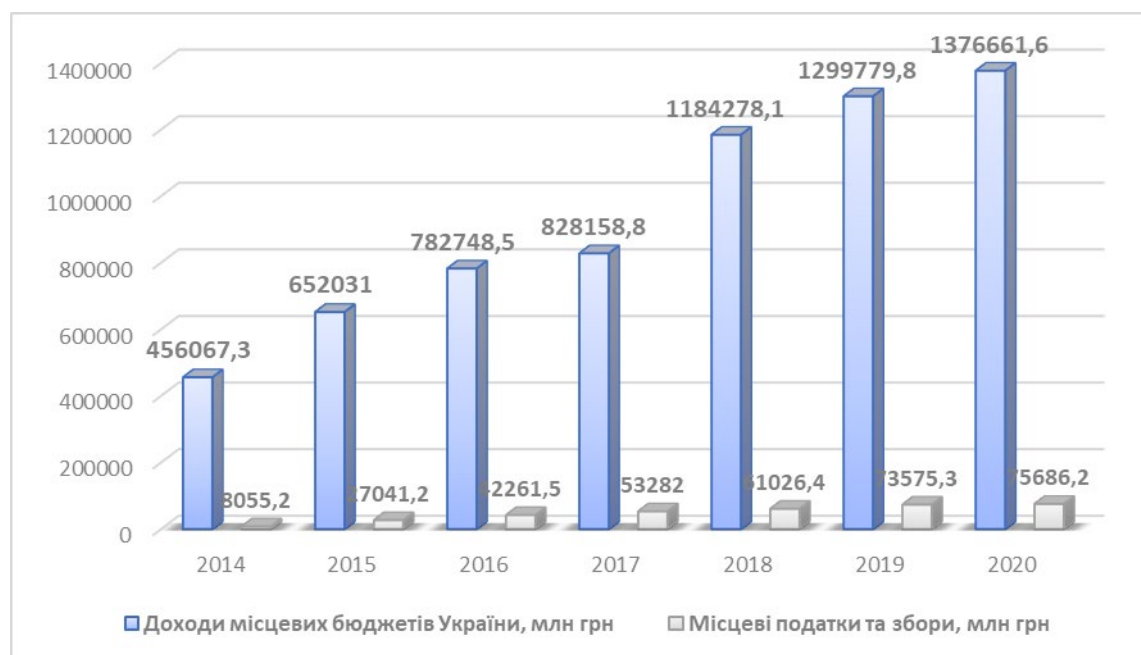

Рис. 1. Динаміка доходів місцевих бюджетів і місцевих податків та зборів в Україні за 2014-2020 роки [4]

У 2020 році обсяг доходів ці показники становили 790749,05 тис. грн. – по плану та 828303,74 тис. грн. – фактично, що говорить про перевищення виконання плану на 4,7%. Проаналізуємо, яку питому вагу внаслідок запроваджених змін, займуть місцеві податки та збори у складі загального фонду бюджету міста (табл 2).

Таблиця 2

Питома вага місцевих податків і зборів у доходах місцевого бюджету міста Вінниці за 2014-2020 роки, тис. грн. [5]

Показники	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Доходи місцевого бюджету м. Вінниці	1793053	2249117	2993358	4336732	2712515	3340070	3153680
Місцеві податки та збори	7546,36	258305,1	417158,3	564571,8	687588,8	804182,7	828303,7
Відношення місцевих податків і зборів до доходів місцевого бюджету м. Вінниці, %	0,42	0,11	0,14	0,13	0,25	0,24	0,26

Протягом 2014-2020 рр. в загальному фонді бюджету м. Вінниця відбулося збільшення питомої ваги місцевих податків та зборів з 0,4% аж до 26,3%, за цей час середнє значення питомої ваги становить 16,3%. Із 2015 р. частка місцевих податків та зборів через надходження єдиного податку та зарахування плати за землю до складу податку на майно суттєво збільшилася – з 11,5% до 26,3% загального фонду бюджету міста. Отже, частка місцевих податків та зборів як у місцевих бюджетах України, так і в бюджеті міста Вінниці поступово збільшується, що дає можливість наявній системі місцевого оподаткування, істотно впливати на формування доходів місцевих бюджетів.

Порівняємо та проаналізуємо структуру місцевих податків та зборів у доходах міста Вінниці за останні 2 роки – 2019 та 2020 (табл. 3).

Таблиця 3

Структура місцевих податків та зборів у доходній частині м. Вінниця за 2019-2020 роки, тис. грн. [5]

Податок	2019	2020
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	65263,874	73795,68
Орендна плата	123064,425	99414,07
Туристичний збір	2050,46	926,16
Земельний податок	125690,207	122235,9
Транспортний податок	3241,079	1890,56

У 2019 р. серед місцевих основними бюджетоформуючими податками і зборами були такі податки, як: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, земельний податок, орендна плата, туристичний збір та транспортний податок. Ці податки та збори протягом аналізованого періоду виявили тенденцію до суттєвого зниження – максимальне зменшення сягнули 54% по туристичному збору, що особливо відчутно у зв'язку з пандемією COVID-19 через зменшення обсягу туристів.

Структуру доходів місцевого бюджету і місцевих податків та зборів за 2020 рік відображено у рис. 2.

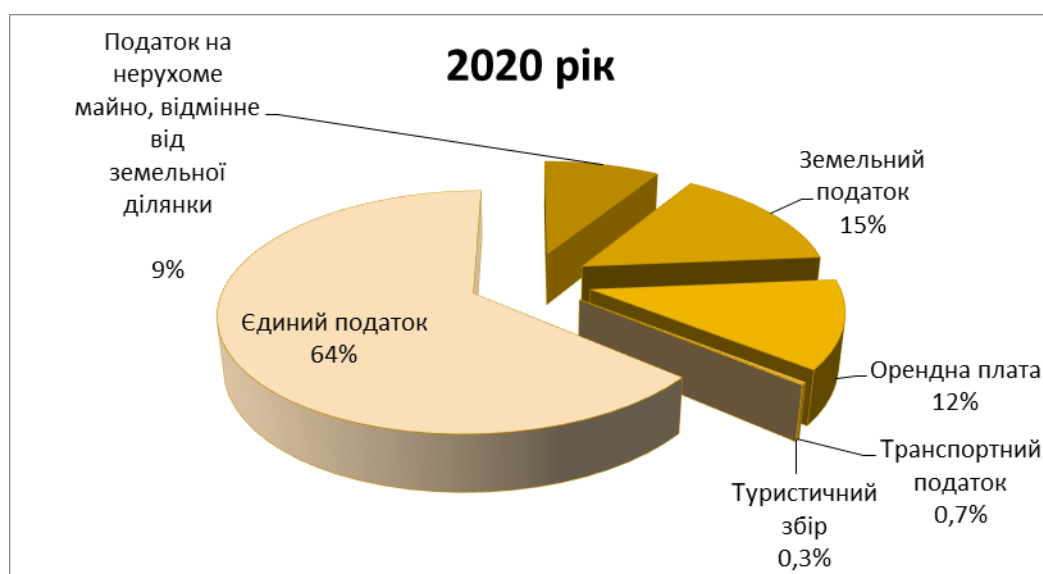

Рис. 2. Структура доходів місцевого бюджету і місцевих податків та зборів за 2020 рік [5]

Вважаємо, що за умов посилення роботи контролюючих органів щодо стягнення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору та збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, надходження до бюджету дещо збільшаться. Проведений аналіз надходжень від місцевих податків і зборів за 2019-2020 роки показав позитивну динаміку збільшення податкових надходжень як у загальний, так і місцевий бюджети, але потрібно зауважити, що навіть у такому випадку місцеві податки та збори не відіграють важливої фінансової ролі в наповненні місцевих бюджетів у зв'язку з низкою проблем, які з'являються у зв'язку з неврахуванням деяких моментів, що не дозволяють місцевим податкам та зборам приймати головну участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, а саме:

- 1) незначна фінансова роль місцевих податків та зборів, як наслідок низька їх питома вага в доходах місцевих бюджетів, у валовому внутрішньому продукті;
- 2) відсутність самостійних прав у органів місцевого самоврядування щодо запровадження на своїй території власних податків і зборів;
- 3) незацікавленість місцевих властей у додатковому залученні коштів від справляння місцевих податків і зборів;
- 4) відсутність взаємозалежності між рівнем суспільних послуг, які надаються на певній території із податковими зусиллями населення;
- 5) нерозвиненість податків, які відображають політику місцевих властей (екологічні податки, плата за певні послуги місцевих органів влади);
- 6) пряме втручання органів державної влади у діяльність органів місцевого самоврядування [6].

Також вважаємо, що за умов посилення роботи контролюючих органів щодо стягнення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору та збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, надходження до бюджету дещо збільшаться.

Реорганізація системи оподаткування місцевими податками та зборами повинна бути спрямована на забезпечення фінансової стійкості місцевого самоврядування, що є однією з найважливіших умов ефективної діяльності територіальних громад. Пріоритети повинні віддаватися наповненню сільських, селищних, міських бюджетів саме через зростання ролі місцевих податків і зборів. Важливим напрямом удосконалення системи місцевих податків і зборів слід вважати створення інформаційної бази на основі використання сучасних комп'ютерних технологій, що забезпечить постійний моніторинг та контроль за надходженням місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів [7].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що податкова система України потребує значних змін у своєму регламенту для покращення її функціональності. Процес реформування податкової системи в Україні є незавершеним, адже з метою підвищення ефективності її функціонування необхідно є адаптація системи оподаткування до європейських стандартів.

Для забезпечення ефективного і своєчасного наповнення місцевих бюджетів, для максимального забезпечення своїх потреб, політика держави повинна приділити увагу таким моментам: формування доходної частини на підставі об'єктивної оцінки їх податкового потенціалу, економічних та демографічних особливостей регіону; закріпити бюджетні повноваження і відповідальність влади при формуванні доходної частини місцевих бюджетів, спрямовувати свої сили на досягнення фінансової незалежності; забезпечити

підтримку і розвиток малого та великого бізнесу, створення відповідних стимулів для нарощення доходів, що допоможе збільшити не тільки надходження у місцеві бюджети, а і у загальний; запровадження диференційованої ставки податку; пошук альтернативних джерел наповнення доходної частини бюджетів фінансовими ресурсами; вивільнення від оподаткування ту частину прибутку, яка інвестується у виробництво.

Список використаних джерел

1. Податки: сутність, призначення та функції. 2017. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/18826/.
2. Нікітішин А.О. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія. Київ:КНТЕУ. 2019. 480 с.
3. Податковий кодекс України. Закон України від 23.11.2018 р. №2628-VIII. Верховна Рада України. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
4. Звіти про виконання державного бюджету (Додаток №6 до наказу Державного казначейства України) за 2014-2020 роки. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Звіт про використання бюджету м. Вінниця за 2014-2020 роки URL: <https://www.vmr.gov.ua/TransparentCity/Lists/BudjMista/ShowContent.aspx?ID=34>.
6. Кучер О.В. Місцеві податки та збори як основа фінансової автономії органів місцевого самоврядування в Україні. URL: divovo.in.ua/studentsekih-naukovih-prace.html?page=33.
7. Піхоцька О. М. Формування і розвиток системи місцевих податків і зборів в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». Львів. 2016. 20 с

Омельченко О.В., старший викладач
кафедри бізнесу і права,

Вінницький інститут Університету «Україна»

Король Р.М., магістрант 2-го року підготовки
спеціальності «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Вінницький інститут Університету «Україна»

АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»

ANALYSIS OF THE BANK'S CREDIT POLICY IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY ON THE EXAMPLE OF OSCHADBANK JSC

Анотація. У статті розглянуто зміст, структуру та динаміку кредитного портфелю АТ «Ощадбанк». Визначено основні зміни зовнішнього регулятивного середовища банку. Проведено оцінку кредитної політики АТ «Ощадбанк». Наведено методи, що застосовуються банком в процесі управління кредитними ризиками.

Ключові слова: кредитна політика, кредитний портфель, конкурентні переваги, елементи кредитної політики, стратегія кредитної політики, кредитний ризик.